

พิบัติภัย : เรื่องที่ควรเรียนรู้และเตรียมตัวรับอย่างมีสติ

ธีรโชติ เกิดแก้ว*

บทคัดย่อ

พิบัติภัยในบทความนี้ หมายถึง ภัยที่นำความหายนะมาให้แก่มนุษย์ สังคม และสิ่งแวดล้อม มีอยู่ 2 ประเภทได้แก่ พิบัติภัยจากธรรมชาติ เป็นเรื่องที่เราไม่อาจห้ามได้ เพราะเป็นไปตามเงื่อนไขของธรรมชาติ แต่เราสามารถ เรียนรู้ ป้องกัน และหลีกเลี่ยงได้ โดยได้ยกพิบัติภัยจากคลื่นยักษ์สึนามิ เป็นกรณีศึกษา และพิบัติภัยจากมนุษย์ กระทำต่อมนุษย์ด้วยกันเอง เช่น การประทุษร้ายร่างกาย การทารุณกรรม การฆาตกรรม จนถึงสงครามที่สร้างความหายนะให้แก่ชีวิตและสังคมที่มีอาจประเมินค่าได้ ซึ่งในบทความนี้ มุ่งอธิบายพิบัติภัยจากธรรมชาติเป็นสำคัญ โดยใช้กรอบแนวคิดทางพระพุทธศาสนา เป็นหลักในการอธิบาย เพื่อชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของธรรมชาติ ความหมาย ประเภท มูลเหตุ และผลกระทบของพิบัติภัย ตลอดจนกระทั่งยุทธศาสตร์ในการเตรียมรับอย่างมีสติ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ธรรมชาติและกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ การตั้งรับอย่างมีสติ และการก้าวต่อไป ไม่ยอมแพ้ โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อให้ผู้อ่านได้หลักการในการเตรียมรับกับพิบัติทั้ง 2 ประเภท อย่างมีสติซึ่งจะช่วยลดความสูญเสียลงหรืออาจไม่ต้องสูญเสียอะไรเลยก็เป็นได้

คำสำคัญ : พิบัติภัย เรียนรู้ เตรียมตัวรับ

รูปที่ 1 พิบัติภัยจากธรรมชาติ เรื่องที่ควรเฝ้าระวัง

<http://web1.dara.ac.th/wimweb/genera> (12 ตุลาคม 2548)

หลายเรื่อง หลายสิ่ง หลายอย่างที่เกิดขึ้นในโลกและจักรวาลได้พยายามชี้และเตือนสติให้มนุษย์ชาติได้เห็น และตระหนักถึงสังขธรรม หรือความจริงคู่โลกนั่นคือภาวะคู่ที่มีลักษณะตรงข้ามกัน เช่น ดิกับชั้ว คุณกับโทษ ดำกับขาว มีดกับสว่าง **ภัยกับอภัย** เป็นต้น เสมือนหนึ่งว่าธรรมชาติที่ยกตัวอย่างมาได้พยายามเตือนสติให้มนุษย์ได้ตระหนักถึงความสำคัญของเรื่องเหล่านี้ ในขณะเดียวกันก็ยังชี้ให้เห็นว่าเรื่องเหล่านี้ ไม่ใช่เป็นเรื่องเล็กน้อย และไม่ควรมองข้ามไปโดยเด็ดขาด แต่เป็นเรื่องที่เราจะต้องเฝ้าระมัดระวัง เรียนรู้ เพื่อ

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ

ให้เห็นสังขรณ์ของเรื่องเหล่านี้ และหาแนวทางป้องกัน แก้ไขได้อย่างถูกต้อง ทันกาล มิฉะนั้น อาจเกิดความเสียหายที่มีอาจประเมินได้ โดยเฉพาะเรื่องภัยกับภัยที่จะพุดถึงในบทความนี้

เรื่องภัยกับภัย หมายถึง พิบัติภัยทั้งที่เกิดจากธรรมชาติและมนุษย์กับความไม่มีภัย (ภัย) หรือสันติภาวะ (ความสงบ) จัดเป็นสังขรณ์ควบคู่มาอยู่กับโลกที่เป็นบทเรียนหรือเป็นอุทาหรณ์ให้มนุษย์ได้ศึกษาตลอดมา พอพุดถึงประเด็นนี้ มีความจริงประการหนึ่งที่ยากนำมากล่าว ณ ตรงนี้ก็คือนุขมีข้อเสียประการหนึ่งคือมักตกอยู่ในความประมาทในหลายเรื่อง โดยเฉพาะพิบัติภัยทางธรรมชาติ เมื่อเกิดพิบัติภัยขึ้นก็จะมี การตื่นตัวและหาทางป้องกันสักที บางครั้งก็สายเกินไป เข้าทำนองที่ว่า “ว้าวหายแล้วล้อมคอก” พอทุกสิ่งทุกอย่างเข้าสู่ภาวะปกติ เราก็พากันลืมความเสียหายเหล่านั้น แล้วเข้าสู่สภาวะเดิมคือประมาทกันต่อไป จนกว่าจะเกิดเรื่องนั้นซ้ำอีก

โศกนาฏกรรมที่เกิดขึ้นกับพี่น้องร่วมโลก ได้แก่ ประเทศอินโดนีเซีย อินเดีย ศรีลังกา บังกลาเทศ มาเลเซีย ไทย พม่า หมู่เกาะมัลดีฟส์ โซมาเลีย แทนซาเนีย และเคนยา เมื่อวันอาทิตย์ที่ 26 ธันวาคม 2547 จากคลื่นยักษ์ สึนามิ (Tsunami) ที่คร่าชีวิตผู้คนไปจำนวนเป็นเรือนแสนคน จัดเป็นมหาวินโยคครั้งยิ่งใหญ่ที่มนุษยชาติได้ประสบอีกครั้งหนึ่ง เป็นความบอบช้ำที่มีอาจประเมินค่าได้ มีหลายเรื่อง หลายประเด็นที่เราจะต้องพุดกัน มิใช่เป็นการตอกย้ำหรือซ้ำเติมผู้ที่สูญเสีย แต่เพื่อหาแนวทางให้มนุษยชาติดำรงชีวิตอยู่ต่อไปในท่ามกลางธรรมชาติในแง่ของการเป็นมิตรกับธรรมชาติอย่างสันติ และพร้อมที่จะเผชิญกับพิบัติภัยทางธรรมชาติอย่างมีสติ

เรื่องนี้เขียนขึ้นด้วยเจตนาที่อยากให้ทุกคนตระหนักถึงภัยทางธรรมชาติ และการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างประสานสอดคล้องกับธรรมชาติ เรียนรู้ เข้าใจธรรมชาติและกฎเกณฑ์ของความเป็นจริง เพื่อหาทางรักษา พัฒนา ป้องกัน แก้ไข เรื่องต่าง ๆ อย่างถูกต้อง แทนการพิชิตธรรมชาติ หรือการถือเอาประโยชน์จากธรรมชาติอย่างเกินขอบเขต ผู้เขียนเห็นว่า ถึงเวลาแล้วที่มนุษยชาติจะต้องคำนึงถึงเรื่องนี้ให้มากขึ้น เพราะที่แล้วมามนุษย์บอบช้ำมากเกินไปแล้ว ไม่จำเป็นต้องให้เหลือมนุษย์เพียงคนเดียวคือโนอาห์ (Noah) พร้อมกับเรือและสัตว์ต่าง ๆ ชนิดละคู่ที่กล่าวไว้ในพระคัมภีร์ไบเบิล ครั้งเมื่อน้ำท่วมโลกครั้งใหญ่ ที่เรียกว่า “The Great Flood” ส่วนมนุษย์นอกนั้นจมน้ำตายหมด เพราะความประพฤติชั่วของตน โดยเนื้อหาของบทความนี้จะชี้ประเด็นถึงแนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติ ความหมาย ประเภท มูลเหตุ และผลกระทบของพิบัติภัยที่มีต่อชีวิต ครอบครัว สังคม และสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ตลอดจนยูทศาสตร์ในการเตรียมตัวรับภัยอย่างมีสติตามกรอบแนวคิดทางพระพุทธศาสนา ตามลำดับต่อไปนี้

มนุษย์ : เพื่อนหรือนายธรรมชาติ

ก่อนที่จะลงลึกไปถึงแนวคิดเกี่ยวกับพิบัติภัย ในวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา ผู้เขียนใคร่ขอนำนิยามแห่งธรรมชาติมากล่าวไว้ในหัวข้อนี้ เพื่อชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของธรรมชาติที่มีต่อชีวิตและสังคมที่สัมพันธ์กับพิบัติภัย เนื่องจากในบทความนี้จะขอพุดถึงพิบัติภัยทางธรรมชาติเป็นหลัก เรา มักได้ยินว่า มนุษย์เป็นสิ่งที่ประเสริฐสุด ดีที่สุด วิเศษที่สุดในบรรดาโลกวัตถุ และมีค่าที่ตอกย้ำให้เห็นถึงความจริงของแนวคิดนี้คือนุขเป็นสัตว์

ประเภทเดียวที่ฉลาดที่สุด สามารถพิชิตธรรมชาติหรือเรื่องต่าง ๆ ได้อย่างน่าทึ่ง เช่น สามารถสร้างเครื่องร่อน เครื่องบิน จรวด ยานอวกาศขึ้นไปเหยียบดวงจันทร์ ดาวอังคารได้ สามารถสร้างดาวเทียม เครื่องทำความเย็น เครื่องมือสื่อสารที่สามารถติดต่อกันได้ทั่วโลก รวมถึงการโคลนนิ่งสัตว์ การตัดต่อพันธุกรรมของพืช เป็นต้น ผลงานเหล่านี้ล้วนชี้ให้เห็นถึงอัจฉริยภาพทางด้านสติปัญญาของมนุษย์ได้เป็นอย่างดีและไม่มีท่าทีที่มนุษย์จะยุติการพัฒนาขีดความสามารถทางด้านสติปัญญาของตน จะเห็นว่ามนุษย์ได้พยายามค้นหาความจริงในเรื่องต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ทำให้มนุษย์ทะนงตัวหรือหลงตัวเองว่าเป็นหนึ่งเดียวในจักรวาล โดยเฉพาะแนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติ เมื่อเปรียบเทียบกับท่าทีของมนุษย์โบราณเกี่ยวกับธรรมชาติจะพบว่า เป็นแนวคิดที่สวนทางกันอย่างสิ้นเชิง กล่าวคือมนุษย์โบราณคิดว่าธรรมชาติเป็นนายตนเอง เนื่องจากเชื่อว่าธรรมชาติมีผู้ให้กำเนิด รักษา คุ้มครองอยู่ ซึ่งมีอำนาจเหนือมนุษย์ สามารถให้คุณให้โทษแก่มนุษย์ได้ ถ้ามนุษย์ทำดีต่อธรรมชาติก็จะได้รับประโยชน์จากผู้ควบคุมธรรมชาติ แต่ถ้ามนุษย์ทำให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ในธรรมชาติ ไม่พอใจก็จะได้รับการลงโทษอาจถึงตายได้ ทำให้มนุษย์โบราณยอมจำนนต่อธรรมชาติ บูชา กราบไหว้ธรรมชาติ ดำรงชีวิตอยู่กับธรรมชาติในลักษณะของความเคารพยำเกรง ปรากฏการณ์ของความเชื่อข้างต้นนี้ มีปรากฏให้เห็นในสังคมไทยมากมาย ตัวอย่างเช่น การรับขวัญข้าวเพื่อบูชาแม่โพสพ การลอยกระทงเพื่อขอขมาต่อพระแม่คงคา เพื่อให้ผู้อ่านได้ตระหนักถึงความสำคัญของธรรมชาติมากขึ้น ขอยกเอาบทนิยามแห่งธรรมชาติไว้เป็นกรณีศึกษา 4 ประการคือ

1. ธรรมชาติคือชีวิตของมนุษย์ เป็นการนิยามที่มุ่งประเด็นไปที่ธรรมชาติเป็นเครื่องสืบต่อของชีวิต เช่น อากาศ น้ำคือชีวิต เพราะเราต้องหายใจ ต้องดื่มน้ำทุกวัน ถ้าเราขาดอากาศหรือน้ำชีวิตเราก็อยู่ไม่ได้

2. ธรรมชาติคือบุพการีของมนุษย์ เป็นการนิยามที่มุ่งประเด็นไปที่การทำหน้าที่ของธรรมชาติข้อหนึ่ง คล้ายกับการทำหน้าที่ของพ่อแม่ต่อลูก คือการเลี้ยงดู แต่การเลี้ยงดูของพ่อแม่โดยส่วนใหญ่จะมีระยะเวลาจำกัด คือพ่อแม่ส่วนใหญ่จะเลี้ยงดูลูกจนกว่าลูกจะสามารถเลี้ยงดูตัวเองได้ แต่ที่นำเป็นห่วงก็คือพ่อแม่บางคนอาจไม่ทำหน้าที่ของพ่อแม่ที่ดี ซ้ำยืนยันเรื่องนี้ก็คือปัญหาเด็กถูกทอดทิ้งและถูกทารุณกรรม ผิดกับธรรมชาติที่จะทำหน้าที่ในการหล่อเลี้ยงชีวิตคนจนวินาทีสุดท้ายของชีวิต เช่น อากาศจะให้เราหายใจเอามันเข้าไปตลอดเวลา ไม่เคยคิดค่าบริการ เป็นต้น

3. ธรรมชาติคือครู อาจารย์ของมนุษย์ เป็นการนิยามที่มุ่งประเด็นไปที่การเป็นสัญลักษณ์หรือเป็นเครื่องหมายให้มนุษย์ได้เรียนรู้ ถือเอาประโยชน์จากธรรมชาติ เช่น เวลาเราหลงป่า เราจะเลือกกินผลไม้ที่กินได้ เนื่องจากเราเรียนรู้ว่าถ้าผลไม้ชนิดใดกินได้ แสดงว่าผลไม้ชนิดนั้นเราก็สามารถกินได้เช่นกัน เป็นต้น ข้อสรุปก็คือธรรมชาติได้เป็นครูสอนเราในหลาย ๆ เรื่อง หรือเราสามารถเรียนรู้ความจริง และถือนำประโยชน์ด้านต่าง ๆ จากธรรมชาติ

4. ธรรมชาติคือเพื่อนมนุษย์ เป็นการนิยามที่มุ่งประเด็นไปที่การใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติอย่างประสานสอดคล้อง ซ้ำยืนยันเรื่องนี้ก็คือธรรมชาติหลายอย่างได้ทำหน้าที่คอยปลอบประโลมจิตใจเราให้ผ่อนคลาย สังเกตได้จาก เมื่อ

เราประสบกับปัญหาเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือเกิดความเครียดขึ้นมา เรามักจะไปหามุมสงบ เช่น ป่าไม้ น้ำตก ทะเล เพื่อให้ชีวิตได้รับการผ่อนคลาย เราใช้เสียงนก เสียงแมลงกลางคืนเป็นดนตรีขับกล่อมให้ชีวิตของเราได้รับความสุข เรามักเก็บเกี่ยวเอาสุนทรีย์หรือความงามจากดอกไม้ น้ำตก ป่าไม้ ภูเขา และธรรมชาติ อื่น ๆ ส่งผลให้จิตใจของเราได้ดีมีต่ออยู่กับความงาม และพบกับความสุข สดชื่น เรื่องที่กล่าวมานี้เป็นเครื่องยืนยันได้ว่าธรรมชาติ เป็นเพื่อนที่ดีสำหรับมนุษย์ ถ้าเรา รู้ เข้าใจ และ ปฏิบัติต่อธรรมชาติเหล่านั้นอย่างถูกต้อง

จากนิยามความหมายของธรรมชาติทั้ง 4 ประการข้างต้น ทำให้เราเห็นว่า แท้ที่จริงแล้ว การที่มนุษย์ที่หนึ่งตัวว่าเป็นผู้วิเศษกว่าสิ่งอื่นแล้ว พยายามเอาชนะสิ่งต่าง ๆ เพื่อแสวงหาผลประโยชน์ จากสิ่งอื่นอย่างขาดความรับผิดชอบนั้นเป็นความคิดที่ผิด ความคิดที่อาจนำไปสู่พิบัติภัยอย่างใหญ่หลวง เหมือนอย่างที่เรากำลังทำกันอยู่ในปัจจุบันด้วย อำนาจของอุปาทาน และอาจทำให้ผู้อ่านได้ข้อสรุปตามหัวข้อที่ว่า มนุษย์ไม่ควรหลงตัวเองว่า ตนเป็น นายธรรมชาติ แต่ทางที่ถูกต้อง มนุษย์ควรมอง ธรรมชาติเหมือนชีวิต บุพการี ครูอาจารย์ และ เพื่อนของตน ในขณะเดียวกันก็หาแนวทางปฏิบัติ ต่อธรรมชาติอย่างถูกต้อง เหมาะสม นี่คือการปฏิบัติ แห่งการดำรงชีวิตแบบธรรมชาตินิยมที่จะนำสันติสุข มาให้แก่ชีวิตและสังคมแบบยั่งยืน แทนการพิชิต หรือเอาชนะธรรมชาติอย่างเดียว

พิบัติภัยในวรรณกรรมทางพระพุทธศาสนา

ผู้อ่านคงได้ทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่าง มนุษย์กับธรรมชาติในฐานะที่มนุษย์เป็นผู้ถือเอา ประโยชน์จากธรรมชาติในหัวข้อที่แล้ว ลำดับต่อ

ไปนี้ เป็นการศึกษาแนวคิดจากวรรณกรรมทาง พระพุทธศาสนา ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า มีแนวคิด หลายประการที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อ่าน และสามารถ นำมาใช้เป็นแนวทางในการดำรงชีวิตอยู่กับ ธรรมชาติ ตลอดจนถึงวิธีการเตรียมตัวรับพิบัติใน ทุกรูปแบบได้เป็นอย่างดี

วรรณกรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งพระ- □ ไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา อุนฎีกาและคัมภีร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง นอกจากจะให้สาระเกี่ยวกับหลักคำสอน ในพระพุทธศาสนา เรื่องราว วัฒนธรรม ประเพณี กฎหมาย ปรัชญาแล้ว ยังได้กล่าวถึงพิบัติภัยไว้ ด้วย นับว่าเป็นอีกเรื่องหนึ่งที่น่าศึกษา ทำความ เข้าใจ และนำมาวิเคราะห์ เปรียบเทียบกับเหตุการณ์ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เพื่อหาแนวทางป้องกันแก้ไข ได้อย่างทันท่วงที โดยขอตั้งประเด็นของการศึกษา ไว้ 4 ข้อ ดังต่อไปนี้

1. ความหมาย

คำว่า “พิบัติภัย” ประกอบด้วยคำ 2 คำ คือคำว่า “พิบัติ” ซึ่งแปลว่า ความฉิบหาย กับ คำว่า “ภัย” ที่แปลว่า สิ่งที่น่ากลัว อันตราย เมื่อรวมกันจึงได้ความหมายว่า สิ่งที่น่ากลัวซึ่งนำ ความฉิบหายมาให้ แต่ในที่นี้ ผู้เขียนขอให้ความหมาย ที่ฟังแล้วเข้าใจง่าย ๆ ว่า ภัยที่น่าความหายนะมา ให้แก่มนุษย์ และสิ่งแวดล้อมทั้งทางสังคม และ ธรรมชาติเพื่อให้เข้ากับแนวคิดที่จะกล่าวในหัวข้อ ต่อ ๆ ไป

2. ประเภทของพิบัติภัย

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องนี้ ในพระไตรปิฎก อาจกล่าวสรุปถึงภาพรวมของ พิบัติภัย ได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

2.1 *พิบัติภัยทางธรรมชาติ* ข้อความ ที่กล่าวถึงพิบัติภัยทางธรรมชาติในพระไตรปิฎก

ส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นเครื่องมือที่พระพุทธรูปทรงนำมาเปรียบเทียบกับหลักคำสอนทางพระ-พุทธศาสนา เพื่อชี้ให้ผู้ฟังธรรมเห็นถึงความจริงและแนวทางปฏิบัติ เช่น ในสมุททวาณิชชาดก (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2539 : 27/25/378) ได้กล่าวถึงภัยจากคลื่นทะเลที่สามารถทำลายเกาะกลางทะเล ทำให้คนที่ประมาท ไม่ยอมเชื่อฟังคำเตือนของเทวดาฝ่ายธรรม แต่หลงไปเชื่อคำของเทวดาฝ่ายอธรรม และไม่ยอมสร้างเรือใหญ่ไว้หนึ่ภัยต้องพบกับความพินาศ ส่วนคนที่เชื่อฟังคำเตือนของเทวดาแล้วสร้างเรือใหญ่ไว้เตรียมรับกับพิบัติภัยจากคลื่น เมื่อคลื่นจะมาถึงก็ขึ้นเรือใหญ่หนีภัยไปก็พากันปลอดภัย

จากเรื่องที่ยกตัวอย่างในชาดกนี้ เป็นเรื่องที่พระพุทธรูปทรงต้องการชี้ให้เห็นถึงการใช้ปัญญาศึกษา เรียนรู้เรื่องต่าง ๆ อย่างรอบคอบ ซึ่งในชาดกใช้คำว่า “ประโยชน์” หมายถึง การรู้จักประโยชน์ทั้งในปัจจุบัน และอนาคต ถือเอาประโยชน์ให้แกชีวิต ทำให้ชีวิตประสบความสำเร็จ ส่วนคนที่ลุ่มหลง มัวเมา ติดอยู่ในสิ่งต่าง ๆ ด้วยอำนาจของโมหะ ไม่รู้จักประโยชน์ ประมาท ไม่เคยเตรียมการใดไว้ให้แกชีวิต ก็จะต้องพบกับความพิบัติต่าง ๆ

ถ้าพิจารณาจากข้อความที่สรุปมาจากชาดกนี้ จะพบประเด็นที่น่าสนใจและสามารถนำมาเปรียบเทียบกับเหตุการณ์คลื่นยักษ์สึนามิถล่ม 6 จังหวัดภาคใต้ ซึ่งจะทำให้เห็นถึงแนวทางปฏิบัติได้ 4 ประการ คือ

1) คำเตือนของเทวดาฝ่ายธรรม เปรียบเสมือนกับการเตือนภัยจากนักวิชาการที่รอบรู้เรื่องพิบัติภัยทางธรรมชาติ อีกประการหนึ่ง ถ้าพูดถึงในแง่ของข้อบกพร่องก็คือประเทศเราไม่มี

ระบบการเตือนภัยทางธรรมชาติที่เปรียบเสมือนกับเสียงของเทวดาในชาดกดังกล่าว

2) เกาะ แก่งเล็ก ๆ หรือที่ริมชายหาดไม่เหมาะแก่การปลูกสร้างที่อยู่อาศัยของผู้คน เนื่องจากเป็นบริเวณที่เสี่ยงต่อพิบัติภัยทางธรรมชาติได้ง่าย

3) ความประมาท เลินเล่อของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เรื่องที่เห็นได้ชัดเจนที่สุดก็คือเมื่อนักวิชาการท่านหนึ่งได้เคยให้ข้อมูลว่าจะเกิดปรากฏการณ์นี้และมีผลกระทบต่อประเทศไทย แต่ก็ไม่มีใครเชื่อว่าจะเกิดขึ้น มองว่าเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นไม่ได้ จึงไม่ได้มีการเตรียมการรับพิบัติภัยไว้ล่วงหน้า เลยทำให้ทุกฝ่ายตกอยู่ในความประมาท เนื่องจากไม่คิดหรือคิดไม่ถึงว่าพิบัติภัยดังกล่าวจะเกิดขึ้น

4) ขาดความรู้เรื่องพิบัติภัยต่าง ๆ โดยเฉพาะเรื่องคลื่นยักษ์ ประกอบกับผู้ที่มีความรู้เรื่องเหล่านี้เป็นอย่างดีในสังคมไทยยังมีน้อย ที่สำคัญในอดีตที่ผ่านมาเราให้ความสำคัญกับเรื่องนี้นักน้อยมาก ทั้งในด้านของการส่งบุคลากรไปศึกษาในด้านนี้จากต่างประเทศ เครื่องมือที่ใช้ศึกษาเรื่องพิบัติภัยต่าง ๆ ก็ยังมีน้อยและยังไม่ทันสมัยเพียงพอที่จะรับมือกับพิบัติภัยที่ร้ายแรงได้

นอกจากนี้ในมหาปริณีพพานสูตร (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2539 : 10/171/117-118) ยังได้กล่าวถึงสาเหตุของแผ่นดินไหวอย่างรุนแรงไว้ 8 ประการ คือ

- 1) พายุพัดอย่างรุนแรง ทำให้น้ำในมหาสมุทรกระเพื่อมอย่างแรง ส่งผลให้เกิดแผ่นดินไหว
- 2) ผู้มีฤทธิ์บันดาล
- 3) พระโพธิสัตว์จุติลงจากสวรรค์ชั้นดุสิตลงสู่พระครรภ์ของพระพุทธรูปมารดา

4) พระโพธิสัตว์ประสูติจากพระครรภ์ของพระพุทธมารดา

5) พระตถาคตตรัสรู้พระอนุตรสัมมา-□
สัมโพธิญาณ

6) พระตถาคตทรงแสดงธรรมจักกัปป-□
วัตตนสูตร

7) พระตถาคตทรงปลงสังขาร

8) พระตถาคตปรินิพพานด้วยอนุปา-□
ทิเสสนิพพาน

สาเหตุของแผ่นดินไหวครั้งใหญ่ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก 8 ข้อข้างต้นนี้ ถ้าพิจารณาแล้วจะได้ข้อสรุปเป็น 2 ประเด็นหลัก คือ

1) เกิดจากธรรมชาติ ได้แก่ข้อที่ 1 จัดเป็นพิบัติภัยทางธรรมชาติ

2) เกิดจากบุญญาธิการของพระโพธิสัตว์หรือพระพุทธเจ้าในเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้แก่ข้อ 2-8 ซึ่งยากที่จะพูดให้คนในปัจจุบันที่ไม่เชื่อเรื่องนี้เข้าใจและยอมรับได้ สาเหตุที่ทำให้เกิดแผ่นดินไหวอย่างรุนแรง ในข้อที่ 2-8 นั้นไม่ได้ระบุว่าวัดได้ก็ริกเตอร์ เพราะในสมัยนั้นยังไม่มีเครื่องวัด แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า แผ่นดินไหวด้วยสาเหตุดังกล่าว ไม่ได้ทำให้พืชพันธุ์ ธัญญาหาร คน และสัตว์ได้รับอันตรายหรือเสียหายแต่อย่างใด เป็นเพราะอำนาจของเทพดาที่ต้องการที่จะประกาศบุญญาธิการของพระพุทธองค์ให้เป็นที่ประจักษ์ ถ้าพิจารณาในอีกแง่หนึ่งก็คือการอุปบัติขึ้น การดำรงอยู่ของพระพุทธเจ้าจะนำประโยชน์สุขมาให้แก่มนุษยชาติและการที่พระพุทธเจ้าทรงปรินิพพานเท่ากับโลกได้สูญเสียผู้นำทางจิตวิญญาณชั้นเลิศที่ทำประโยชน์ให้แก่ชาวโลกไป แม้เทพดา ฟาดิน ก็ยังรับรู้

2.2 *พิบัติภัยจากมนุษย์* ถือว่าเป็นประเด็นหลักในพระไตรปิฎกที่พระพุทธเจ้าทรง

เน้นหนัก เนื่องจากหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา มุ่งไปที่ชีวิตมนุษย์เป็นสำคัญ โดยมีเป้าหมายอยู่ที่ความหลุดพ้นจากความทุกข์ ดังนั้นแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องพิบัติภัยจึงมุ่งมาที่มนุษย์ โดยเน้นให้มนุษย์สนใจ ตระหนัก และเห็นความสำคัญที่จะเรียนรู้พิบัติภัยในตัวมนุษย์ โดยเริ่มจากตัวเองเป็นอันดับแรก ตัวอย่างเช่น

ใน*อาทิตตปริยายสูตร* (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2539 : 25/93/466-467) พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงไฟ 3 ชนิด ซึ่งเป็นไฟที่เผาผลาญมนุษย์ที่เป็นปฏุชนอยู่เสมอ และจัดเป็นมูลเหตุของพิบัติภัยที่ต้องเฝ้าระวัง หาทองป้องกัน และขจัดอย่างเร่งด่วน คือ

1) ไฟที่เกิดจากราคะ (ราคะคิ) หมายถึง หายนภัยที่เกิดจากความกำหนัด เช่น ปัญหาการช่มชื่น การทำอนาจาร ประเด็นนี้ยังรวมไปถึงมหันตภัยที่เกิดจากความโลภด้วย เช่น การค้าขายยาเสพติด อาวุธ การคอร์รัปชัน การฉ้อฉล ฉก ฉิง วิ่งราว เป็นต้น

2) ไฟที่เกิดจากโทสะ (โทสะคิ) หมายถึง หายนภัยที่เกิดจากความโกรธ ความ-□เคียดแค้น อาฆาต พยาบาท การไม่รู้จักให้อภัย จนนำไปสู่ความรุนแรง เช่น การประทุษร้ายร่างกาย การฆาตกรรม การยกพวกตีกันของนักเรียนอาชีวะ สงครามที่สร้างรอยคาบเลือดและน้ำตาแห่งความ-□พลัดพราก และความพิบัติต่าง ๆ ที่ประเมินค่ามิได้ เป็นต้น

3) ไฟที่เกิดจากโมหะ (โมหะคิ) หมายถึง หายนภัยที่เกิดจากความหลง ขาดปัญญา พิจารณาเรื่องต่าง ๆ อย่างถูกต้อง เช่น การติดยาเสพติด การเล่นเกมพนัน เป็นต้น อันนำไปสู่ความพิบัติด้านอื่น ๆ ทั้งชีวิต ทรัพย์สิน ครอบครัว

ชื่อเสียง คุณความดี และจิตวิญญาณที่จมอยู่กับ โม่หะ

ไฟทั้ง 3 ประการนี้ จัดเป็นแรงขับภายในที่สามารถสร้างปฏิกิริยาให้แก่มนุษย์และสังคมได้ทุกเมื่อ ถ้ามนุษย์ไม่สามารถยับยั้งหรือขจัดมันได้ก็จะส่งผลเสียที่มีได้จำกัดอยู่เฉพาะตัวเอง ที่สำคัญคือคุณความดีต้องหมดสิ้นไปเพราะไฟทั้ง 3 ชนิดนี้

ในพระวินัยปิฎก เล่มที่ 6 มหาวรรค (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2539 : 6/217/337) ได้กล่าวถึงความวิบัติ หมายถึง ความผิดพลาด ความคลาดเคลื่อน ความเสียหาย ความบกพร่องที่เกิดจากตัวบุคคลไว้ 4 ประการ เป็นเรื่องที่เราสามารถนำมาชี้ประเด็นให้ผู้คนได้เห็นถึงผลเสียหรือหายนะที่เกิดจากวิบัติเหล่านี้ในรูปของหายนภัย ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1) ความวิบัติแห่งศีล (ศีลวิบัติ) หมายถึง หายนภัยที่เกิดจากการขาดศีล 5 ได้แก่ **หายนภัยเกี่ยวกับชีวิต** เช่น การประทุษร้ายร่างกาย การทารุณกรรม และการฆาตกรรม เนื่องจากคนไม่ยึดมั่นในศีลข้อปาณาติบาต และขาดเมตตา กรุณาต่อกัน **หายนภัยเกี่ยวกับทรัพย์สิน** เช่น การลักขโมย จี้ ปล้น ฉกชิง วังราว การคอร์รัปชัน เป็นต้น เนื่องจากคนไม่ยึดมั่นในศีลข้อทินนาทาน และหลักสัมมาอาชีวะ **หายนภัยทางเพศ** เช่น การล่วงละเมิดทางเพศกับบุคคลที่ไม่ใช่คู่ครองของตัวเอง การช่มชู้น กระทำอนาจาร การมีพฤติกรรมสำส่อนทางเพศ ได้แก่ การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันสมควร การอยู่กินกันก่อนแต่งงาน การแลกคู่นอนนอน การจับกลุ่มกันมั่วสุมทางเพศ เนื่องจากคนไม่ยึดมั่นในศีลข้อที่ 3 และหลักกามสังวร **หายนภัยเกี่ยวกับการโกหก หลอกลวง** เช่น การหลอกลวง

แรงงานไทยไปลอยแพที่ต่างประเทศ โดยเรียกค่านายหน้าในราคาที่แพง การหลอกลวงหญิงสาวไปขายบริการทางเพศ รวมถึงการหลอกลวง ต้มตุ๋นทุกรูปแบบด้วย เนื่องจากคนไม่ยึดมั่นในศีลข้อที่ 4 และหลักสัจจะ คือความจริงใจต่อผู้อื่น และ **หายนภัยที่เกิดจากการทำร้ายตัวเองด้วยการเสพสิ่งเสพติด มินเมา** ทำให้ขาดสติ ควบคุมตัวเองไม่ได้ และนำไปสู่หายนภัยอื่น ๆ อีกมากมาย เช่น การเสียชีวิตเพราะอุบัติเหตุที่เนื่องมาจากการขับซิ่งรถ ในขณะที่มินเมาในช่วงเทศกาลปีใหม่และสงกรานต์ของทุกปี เป็นต้น เนื่องจากคนไม่ยึดมั่นในศีลข้อที่ 5 และขาดสติ สัมปชัญญะในการพิจารณา จำแนก แยกแยะ สิ่งที่ดีชั่วไปหลงติดอยู่กับสิ่งที่ทำลายชีวิตและสังคม

2) ความวิบัติแห่งอาจารย์ (อาจารย์วิบัติ) หมายถึง หายนภัยที่เกิดจากจรรยาบรรณที่ไม่ดี ตรงนี้เหมือนจะไม่ไช่ประเด็นที่สำคัญ แต่ถ้าพิจารณาให้ดีแล้ว มารยาทที่เสียหายอาจก่อให้เกิดปัญหาที่ตามมามากมาย ซึ่งขอยกตัวอย่างเรื่องวัฒนธรรมไทยที่เป็นหลักฝึกฝนคนให้มีความอ่อนช้อยงดงาม กลับกลายเป็นความแข็งกระด้าง เนื่องจากเราไปปรับอารยธรรมตะวันตกมา เช่น การแสดงความรักต่อกันด้วยการกอดจูบ ลูบคลำกันในสถานที่สาธารณะโดยไม่สนใจต่อสายตาของบุคคลอื่น เป็นต้น จัดเป็นความวิบัติทางวัฒนธรรมไทยประการหนึ่ง

3) ความวิบัติแห่งทิวฐิ (ทิวฐิ-วิบัติ) หมายถึง หายนภัยที่เกิดจากความเห็นผิดจากหลักความจริง ผิดทำนองคลองธรรม ตัวอย่างมีให้เราเห็นมากมาย เช่น การเห็นว่าทำดีได้ดี มีที่ไหน ทำชั่วได้ดี มีถมไป หรือการเห็นว่า บุญบาป นรก สวรรค์ นิพพานไม่มี เป็นต้น ส่งผลให้

คนที่มีความคิดเห็นดังกล่าวกล้าทำเรื่องที่เลวทรามต่ำช้าได้ทุกอย่าง แม้กระทั่งฆ่าพ่อ แม่ หรือข่มขืนลูกสาวของตนเอง

4) ความวิบัติแห่งอาชีพ (อาชีพ-วิบัติ) หมายถึง หายนภัยที่เกิดจากการประกอบมิจฉาชีพ เช่น การค้าขายอาวุธสงคราม ยาเสพติด การคอร์รัปชัน การค้าประเวณี เป็นต้น

3. มูลเหตุของพิบัติภัย

ถ้าพิจารณาจากแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องพิบัติภัยทั้ง 2 ประเภท ที่นำเสนอข้างต้นนั้น อาจทำให้ผู้อ่านเห็นถึงสาเหตุของพิบัติภัยไปบ้างแล้ว แต่เพื่อให้เห็นถึงข้อเท็จจริงของเรื่องนี้มากขึ้น ผู้เขียนขอเสนอถึงมูลเหตุของพิบัติภัย เพิ่มเติม ตามประเภทของพิบัติภัยทั้ง 2 ประการ คือ

3.1 มูลเหตุของพิบัติภัยจากกรรม-
ชาติภัย มูลเหตุข้อนี้ อาจกล่าวสรุปได้ 2 เรื่องหลัก คือ เกิดจากกรรมชาติ เช่น ฝนตกหนักจนน้ำท่วม ภูเขาไฟระเบิด แผ่นดินไหว เป็นต้น ซึ่งพิบัติภัยเหล่านี้เกิดจากเงื่อนไขทางกรรมชาติที่เรา มีอาจห้ามได้ และเกิดจากมนุษย์ทำลายระบบของกรรมชาติจนเกิดการเสียสมดุล ส่งผลให้กรรมชาติกลับมาทำลายมนุษย์ เช่น การตัดไม้ทำลายป่าทำให้ฝนแล้ง การเผาป่าทำให้เกิดหมอกควันพิษ และเมื่อวิเคราะห์ถึงสาเหตุที่ทำให้มนุษย์ไปทำลายกรรมชาตินั้นก็มีหลายประการ เช่น ความโลภ อยากได้ที่เกินประมาณ เกินขอบเขตของความถูกต้อง แต่มูลเหตุสำคัญที่จะนำเสนอในที่นี้ก็คือ **มิจฉาทิฐิ** หมายถึง ความเห็นผิดต่อกรรมชาติในเรื่องต่อไปนี้

3.1.1 การมองชีวิตแยกออกจากกรรมชาติ หมายถึง การคิดว่ามนุษย์ไม่เกี่ยวข้องกับกรรมชาติ หรือการมองว่ากรรมชาติก็อยู่ส่วนกรรมชาติ มนุษย์ก็อยู่ส่วนมนุษย์ ไม่เกี่ยวข้อง

กัน ตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาที่ว่าแนวคิดดังกล่าวเป็นเรื่องของมิจฉาทิฐิ เพราะไม่ตรงกับหลักแห่งความจริง เนื่องจากในโลกและจักรวาลนี้ไม่มีอะไรที่ไม่เกี่ยวเนื่องกัน ทุกสิ่งต่อเนื่องถึงกันหมด ตามแนวคิดเรื่องปฏิจสุมุปบาท ดังสำนวนที่ว่า **“เด็ดดอกหญ้า กระทบถึงดวงดาว”** ความคิดที่ผิดนี้เองที่ทำให้มนุษย์พยายามฝืนธรรมชาติ ทำลายธรรมชาติหรือกฎธรรมชาติ ส่งผลให้ธรรมชาติไม่สามารถดำเนินไปตามกฎเกณฑ์ของมันได้ ในที่สุดก็กลายเป็นวิกฤติการณ์ที่ก่อให้เกิดปัญหาขึ้นมา

3.1.2 การมองตัวเองว่าเป็นนายธรรมชาติ การมองธรรมชาติในลักษณะนี้ทำให้มนุษย์ไม่เคารพธรรมชาติ พร้อมทั้งจะจัดการกับธรรมชาติในทุกรูปแบบ เพื่อพิชิตธรรมชาติหรือถือเอาประโยชน์จากธรรมชาติอย่างเกินขอบเขต เรื่องที่ยืนยันถึงแนวคิดนี้มีให้เราได้พบเห็นจนชิน เช่น การปล่อยสารเคมี สารพิษ น้ำเสีย สิ่งปฏิญูลลงในแหล่งน้ำลำคลอง เป็นต้น

3.2 มูลเหตุของพิบัติภัยที่เกิดจากมนุษย์ ถ้าวินิจฉัยไปที่สาเหตุที่ทำให้มนุษย์ต้องทำร้ายมนุษย์ด้วยกันเอง ทั้งโดยตรงและโดยอ้อมแล้ว จะได้ข้อสรุปถึงมูลเหตุสำคัญของเรื่องนี้มาจากปัจจัย 2 ประการ คือ

3.2.1 ปัจจัยภายนอก หมายถึง ปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางสังคม ถ้าพูดในกรอบแนวคิดของพระพุทธศาสนาจะอยู่ในเรื่องของวัตถุกาม ซึ่งได้แก่กามคุณ 5 คือ รูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส โดยหลักการแล้ว มุ่งเอาเฉพาะเรื่องที่มีมนุษย์พึงปรารถนา ต้องการ แต่ถ้านำมาอธิบายให้เข้ากับพิบัติภัยที่เกิดจากปัจจัยข้อนี้หรือที่เรียกว่า แรงจูงใจภายนอก ก็จะแยกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1) เรื่องที่มนุษย์ปรารถนา หมายถึง รูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัสที่เป็นแรงจูงใจฝ่ายบวก เป็นเหตุให้มนุษย์พยายามแสวงหาสิ่งเหล่านี้มาตอบสนองความต้องการของตน ที่เป็นปัญหาและสร้างภัยให้แก่บุคคลอื่น ก็คือการแสวงหาที่มิชอบ เช่น การคดโกง จี้ ปล้น วิวร้าง หรือการใช้อำนาจยึดครอง เป็นต้น

2) เรื่องที่มนุษย์ไม่ปรารถนา หมายถึง รูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัสที่มีลักษณะตรงกันข้าม จัดเป็นแรงจูงใจที่ทำให้มนุษย์หาวิธีการขจัด ทำลาย สิ่งต่าง ๆ ที่ตนไม่ชื่นชอบ อันเป็นการสร้างภัยให้แก่ผู้อื่นและสังคม เช่น การยกพวกตีกันของนักเรียนอาชีวะ การจ้างมือปืนให้ฆ่าบุคคลที่ตนไม่ชอบ รวมไปถึงสงครามในทุกรูปแบบที่มีพื้นฐานมาจากโทสะ เป็นต้น

3.2.2 ปัจจัยภายใน หมายถึง แรงขับหรือกิเลส ถ้าพูดตามหลักการทางพระพุทธศาสนา ก็จะได้ข้อสรุปในหลักกิเลสสาม หมายถึง กิเลสที่เป็นแรงขับที่ผลักดันให้มนุษย์ปฏิบัติความรุนแรงขึ้นมา ซึ่งได้แก่ความโกรธ ความอาฆาต ความพยาบาท การไม่รู้จักให้อภัย ความอิจฉา ริษยา เอาอย่างง่าย ๆ ก็คือกิเลสหลัก ๆ 3 ประการ คือ ความโลภ ความโกรธ ความหลง เหล่านี้ล้วนเป็นแรงขับที่ผลักดันให้มนุษย์ก่อภัยให้แก่มนุษย์ด้วยกันเอง

จากปัจจัย 2 ประการข้างต้นนี้ ได้สะท้อนถึงความจริงที่ว่า พิบัติภัยที่เกิดจากมนุษย์เกิดจากธรรมชาติภายในจิตของมนุษย์เป็นสำคัญ การที่จะแก้ไขพิบัติภัยในประเด็นนี้จึงอยู่ที่การทำให้มนุษย์ได้รับการพัฒนาอย่างถูกต้อง โดยเน้นการพัฒนาจิตวิญญาณเป็นสำคัญ จนลุถึงความ

เป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์ นั่นแหละคือเป้าหมายของการยุติพิบัติภัยที่เกิดจากมนุษย์

4. ผลกระทบของพิบัติภัย

เนื้อหาบางส่วนของแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องนี้ ได้สะท้อนถึงผลกระทบที่ตามมาของพิบัติภัยทั้ง 2 ประการข้างแล้ว ในส่วนนี้ขอกล่าวเพิ่มเติมเป็นภาพรวมว่า พิบัติภัยทั้ง 2 ประการนั้นส่งผลให้เกิดความหายนะทั้งในด้านชีวิต และจิตวิญญาณของผู้คนที่พลัดพราก สูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก ทรัพย์สิน บางคนต้องสิ้นเนื้อประดาตัว ทรัพย์สินกรรมชาติที่เป็นปัจจัยสนับสนุนการดำรงชีพและคุณภาพชีวิตของมนุษย์ถูกทำลายลง ไม่สามารถเอื้อประโยชน์ต่อมนุษย์ได้เหมือนเคย สภาพแวดล้อมทางสังคมที่เลวลงที่เกิดจากปัญหาความยากจน อาชญากรรม และความเสื่อมทรามด้านศีลธรรม ส่งผลย้อนกลับมาถึงชีวิตและจิตวิญญาณของมนุษย์ที่ต้องประสบกับความทุกข์อย่างไม่รู้จักจบสิ้น

จากแนวคิดเรื่องพิบัติภัยในพระไตรปิฎกที่นำเสนอมา อาจทำให้ผู้อ่านได้เห็นพิบัติภัยที่ใกล้ตัวที่สุดนั่นคือพิบัติภัยที่มีมูลเหตุมาจากจิตวิญญาณที่ขาดการฝึกฝนอบรม ตกอยู่ภายใต้การครอบงำของอำนาจกิเลสหรือแรงขับฝ่ายต่ำ ที่ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมที่เลวร้ายที่เป็นภัยต่อตัวเอง ผู้อื่น สังคม และสิ่งแวดล้อม ดังนั้น ถ้ากล่าวสรุปตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาจะได้หลักการที่ว่า มนุษย์ผู้หวังความสุขอย่างแท้จริง ต้องรู้เท่าทันปรากฏการณ์ทางจิตที่จะเป็นชนวนนำไปสู่พิบัติภัยต่าง ๆ แล้วหาทางป้องกัน ขจัดก่อนที่เรื่องราวแรงจะเกิดขึ้น

ยุทธศาสตร์ในการเตรียมรับพิบัติภัย

รูปที่ 2 ความเสียหายที่ขาดการเตรียมรับ
<http://web1.dara.ac.th/wimweb/genera> (12 ตุลาคม 2548)

จากหัวข้อข้างต้นอาจทำให้ผู้อ่านได้ข้อสรุปแล้วว่าพิบัติภัยนั้นมีอยู่ 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ พิบัติภัยที่เกิดจากมนุษย์ และพิบัติภัยที่เกิดจากธรรมชาติ แต่ในหัวข้อนี้ขอเน้นหนักไปที่พิบัติภัยทางธรรมชาติเป็นหลัก เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอยู่ในขณะนี้ ซึ่งคิดว่าเมื่อถึงเวลานี้ ทุกคนคงตระหนักเป็นอย่างดีแล้วว่า พิบัติภัยทางธรรมชาติเป็นเรื่องที่เราไม่อาจห้ามได้ เช่น เราไม่สามารถห้ามฝนตก แผ่นดินไหว ภูเขาไฟระเบิด พายุพัดได้ เพราะเป็นการเกิดขึ้นตามกฎเกณฑ์ทางธรรมชาติ มีทางเดียวเท่านั้นคือการเตรียมรับภัย ประเทศไทยเป็นอีกประเทศหนึ่งที่ไม่ค่อยเกิดพิบัติภัยจากธรรมชาติมากนัก นาน ๆ จะเกิดขึ้นสักที และก็ได้สร้างความเสียหายที่ร้ายแรงมากนัก จึงทำให้คนไทยตกอยู่ในความประมาท ไม่ค่อยมีการเตรียมตัวรับภัย พอเกิดพิบัติภัยที่ร้ายแรงขึ้นจึงส่งผลเสียหายอย่างใหญ่หลวง

ประเด็นเรื่องการเตรียมรับกับพิบัติภัยทางธรรมชาตินับว่าเป็นยุทธศาสตร์ประการหนึ่ง มิได้หมายความว่าเราต้องไปสู้รบตบมือกับธรรมชาติแบบใครดีใครอยู่ แต่หมายความว่าเราต้องเรียน

รู้จักธรรมชาติและกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ เพื่อที่เราจะหาทางอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างสันติ และในขณะเดียวกันเราก็จะหาทางป้องกัน แก้ไขพิบัติภัยจากธรรมชาติที่เราไม่สามารถห้ามได้อย่างทันทั่วทั้งที่ โดยจำเป็นต้องอาศัยกลยุทธ์ที่ผู้เขียนขอเสนอไว้ 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่หนึ่ง : รู้

ขั้นตอนนี้เป็นยุทธศาสตร์ที่เราต้องทำให้เกิดขึ้นก่อนพิบัติภัยทางธรรมชาติจะเกิดขึ้น ประเด็นหลักของขั้นตอนนี้ก็คือการเรียนรู้ต้องขยายความต่อไปว่าเรียนรู้อะไร เพื่อให้ได้สาระที่ตรงประเด็น ขอสรุปแนวคิดหลักของขั้นตอนนี้ไว้ตามแนวคิดของพระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) (2540 : 110-111) ที่ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ไว้ 2 ประเด็นคือ

1. **ปัญญา** หมายถึง เรียนรู้ เข้าใจ ธรรมชาติ และกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ

2. **จริยธรรม** หมายถึง ปฏิบัติให้สอดคล้องกับธรรมชาติและกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ

จากหลักปฏิบัติต่อธรรมชาติ 2 ประการนี้ ถ้ามนุษย์รู้ เข้าใจธรรมชาติและกฎเกณฑ์ทางธรรมชาติ และปฏิบัติต่อธรรมชาติอย่างสอดคล้องกับกฎเกณฑ์ของมันแล้ว ท่านอาจารย์เจ้าคุณประยุทธ์ได้กล่าวถึงผลที่จะได้รับคือความสุข หมายถึงความสุขที่เกิดจากการดำรงชีวิตที่ประสานสัมพันธ์กับธรรมชาติอย่างเหมาะสม กล่าวคือธรรมชาติที่ดีจะเป็นสิ่งที่เอื้อให้เกิดคุณภาพชีวิตที่ดีทางด้านร่างกายและจิตวิญญาณ ดังนั้น เมื่อกล่าวสรุปตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาจะได้หลักปฏิบัติสำหรับขั้นตอนนี้ตามหลักธรรมที่สำคัญ 2 ประการ คือ

1. **ความไม่ประมาท** (อัปมาทนะ) เป็นหลักสำคัญยิ่งในการดำเนินชีวิตในทุกเรื่องเกี่ยวกับ

การป้องกันพิบัติภัยทั้งที่เกิดจากมนุษย์และธรรมชาติ อย่างหนึ่งนอนใจ อย่าหลงระเรีงจนลืมนภัยที่จะมาถึงตัว อย่าคิดว่ามันเป็นไปได้ เพราะในโลกนี้ไม่มีอะไรแน่นอน

2. ปัญญา หมายถึง การดำเนินชีวิตที่ต้องเคียงคู่อยู่กับธรรมชาติ หลักจริยธรรมที่ขาดไม่ได้เลยก็คือปัญญา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการเรียนรู้ธรรมชาติ กฎเกณฑ์ของธรรมชาติ ตลอดจนหาวิธีการ แนวทางที่จะดำเนินชีวิตที่ประสานสัมพันธ์กับธรรมชาติและกฎเกณฑ์ของธรรมชาติอย่างเหมาะสมในลักษณะของการเกื้อกูลกันให้มากกว่าการพิชิตธรรมชาติหรือถือเอาประโยชน์จากธรรมชาติอย่างขาดจิตสำนึก โดยใช้หลักโยนิโสมนสิการซึ่งมีวิธีคิดที่สร้างปัญญาถึง 10 วิธี แต่เอาอย่างง่าย ๆ ก็คือการคิดให้เห็นถึงความเชื่อมโยงความเป็นเหตุเป็นผลของสิ่งต่าง ๆ อย่างครบวงจร ที่เรียกว่าการคิดแบบแยกคาย หมายถึง การคิดแบบรอบคอบ เชื่อมโยงในทุกประเด็น

เพื่อให้ผู้อ่านเห็นความจริงในเรื่องนี้มากขึ้น ขอแนะนำแนวคิดของศรีอัมพร ศิลาคุปต์ (2547 : 2) ที่ได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการเรียนรู้ธรรมชาติและกฎเกณฑ์ของธรรมชาติอันเป็นทางออกของปัญหาเกี่ยวกับพิบัติภัยทางทะเลไว้ 3 ประเด็นหลัก คือ

1. มูลเหตุของความสูญเสีย จากพิบัติภัยมาจากมนุษย์ไม่ยอมรับกฎธรรมชาติ ทำลายธรรมชาติ และพยายามกระทำการต่าง ๆ ที่ฝืนกฎธรรมชาติ พยายามจะนำธรรมชาติมาแสวงหาประโยชน์ที่เป็นกำไรของชีวิต คือการเอาพื้นที่เกาะชายหาดมาสร้างโรงแรม รีสอร์ท เป็นต้น เนื่องจากบริเวณเกาะต่าง ๆ ที่อยู่ในทะเล ไม่ใช่เป็นสถานที่

ที่บุคคลจะไปพักอาศัยอยู่อย่างถาวร เพราะพื้นที่มีน้อย รวมไปถึงพื้นที่ชายทะเลไม่ควรให้มีการสร้างที่อยู่อาศัยใด ๆ หากเกิดภัยธรรมชาติ เช่น พายุคลื่นยักษ์ จะทำให้ได้รับความเสียหาย จัดเป็นพื้นที่เสี่ยงภัยธรรมชาติ ทั้งนี้อาจารย์ ศรีอัมพร ศิลาคุปต์ ยังได้ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ค่อนข้างน่าคิดว่า **“ชาวบ้านดั้งเดิมจะไม่ปลูกที่อาศัยใกล้ชายทะเล เนื่องจากรู้ดีถึงพิบัติภัยจากธรรมชาติที่จะเกิดขึ้นได้โดยไม่รู้ตัว เราจึงจะเห็นแต่หมู่บ้านชาวประมงที่ปลูกเพิงหรือกระต๊อบเพื่อใช้พักชั่วคราวในการไปพักหาปลา เมื่อเสร็จภารกิจก็จะกลับไปบ้านซึ่งสร้างลึกเข้าไปในแผ่นดิน เมื่อมีภัยธรรมชาติหรือคลื่นยักษ์ก็ไม่สามารถทำอันตรายต่อชีวิตได้ นอกจากนี้ชายทะเลยังเป็นแหล่งของป่าไม้ตามธรรมชาติที่เปรียบเสมือนป้อมปราการที่คอยป้องกันภัยทางทะเลอีกด้วย”**

2. ทางออกของปัญหา ต้องจัดโซนที่อยู่อาศัยใหม่ทั้งหมด คือต้องไม่ให้มีการสร้างที่อยู่อาศัยตามเกาะแก่งต่าง ๆ รวมถึงบริเวณชายหาดอย่างน้อย 1 กิโลเมตรจากชายฝั่ง

3. ถ้าทำไม่ได้ตามข้อที่ 2 ก็ต้องมีระบบเตือนภัยที่ทันสมัย รวดเร็ว สามารถเตือนให้คนที่อยู่ในบริเวณเสี่ยงภัยรู้ตัวล่วงหน้าเพื่อหาทางป้องกันภัยได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วย แต่ไม่ว่ามนุษย์จะมีวิธีการป้องกันภัยธรรมชาติไว้ดีอย่างไรก็ตาม ก็ไม่สามารถเอาชนะธรรมชาติได้

จากประเด็นที่กล่าวข้างต้นนี้เป็นเรื่องที่สำคัญยิ่ง โดยเฉพาะเรื่องการเรียนรู้ธรรมชาติ ซึ่งเราจะเห็นว่าคนไทยในสมัยก่อนให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นอย่างมาก เช่น ชาวนาจะเรียนรู้ภูมิประเทศที่จะทำนา โดยกำหนดว่าน้ำลุ่มควรใช้ข้าวพันธุ์ไหน นาดอนควรใช้ข้าวพันธุ์ไหน

ถึงจะได้ผลดี ไม่เสี่ยงต่อภัยน้ำท่วม และภัยที่เกิดจากฝนแล้ง เป็นต้น ที่เห็นว่าเข้ากับเรื่องนี้มากที่สุดก็คือชาวมอญแกม ชาวพื้นเมืองแพททะเลอันดามัน พวกนี้รอดตายจากคลื่นยักษ์สึนามิด้วยความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษของตนว่า **“ถ้าน้ำลงเร็ว ก็จะมาเร็ว ถ้าน้ำลดลงมาก น้ำก็จะมามาก”** เมื่อพวกเขาเห็นปรากฏการณ์ดังกล่าวคือน้ำลดลงอย่างรวดเร็วและลดลงมาก จึงพากันหนีขึ้นไปยังเนินเขาทั้งหมด ก่อนที่คลื่นยักษ์จะถาโถมเข้ามาอย่างบ้าคลั่ง จากตัวอย่างนี้ทำให้เราเห็นถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่พยายามสอนให้ลูกหลานได้เรียนรู้ธรรมชาติและกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ ถือเอาประโยชน์จากธรรมชาติ และหาวิธีป้องกันตัวได้เป็นอย่างดี ผิดกับคนในยุควิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเจริญรุ่งเรืองที่พยายามจะพิชิตธรรมชาติให้เป็นไปตามความต้องการของตนในลักษณะของการปรนเปรอให้ได้รับความสุขอย่างเต็มที่ **และที่สำคัญก็คือมีการกอบโกยเอาผลประโยชน์จากธรรมชาติอย่างเกินขอบเขต ส่งผลให้ธรรมชาติที่เคยเปรียบเสมือนกับชีวิต บิดา มารดา ครูอาจารย์ และเพื่อนของมนุษย์กลายเป็นศัตรูของมนุษย์ไปโดยปริยาย**

ขั้นตอนที่สอง : รับ

ขั้นตอนนี้ใช้เมื่อพิบัติภัยกำลังเกิดขึ้น จัดเป็นยุทธศาสตร์ของการตั้งรับอย่างมีสติ และเป็นยุทธศาสตร์ที่เราต้องฝึกให้เกิดความชำนาญ ซึ่งสามารถแยกได้ 2 ด้าน คือ

1. ภายนอก หมายถึง การเตรียมความพร้อมอยู่เสมอ ทั้งนี้คงสืบต่อมาจากขั้นตอนที่หนึ่ง คือการเรียนรู้เกี่ยวกับพิบัติภัยต่าง ๆ และเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการป้องกันตัวเองจากพิบัตินั้น ๆ จำเป็นต้องมีการซักซ้อม เตรียม

รับหนีภัยอยู่เสมอ เมื่อเกิดพิบัติภัยจะได้ป้องกัน และสามารถเอาตัวรอดได้อย่างถูกต้องปลอดภัย

2. ภายใน หมายถึง ด้านจิตวิญญาณที่จะต้องสร้างยุทธศาสตร์ในการเตรียมรับกับสถานการณ์ที่คิดไม่ถึงเช่นกัน ถ้าพูดตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา ก็คือการฝึกสติสัมปชัญญะอยู่เสมอซึ่งจะช่วยให้เรามีสมาธิ เป็นจิตที่มีคุณภาพที่เข้มแข็งเมื่อเจอกับพิบัติภัยร้ายแรงก็ควบคุมสติสัมปชัญญะของตัวเอง ไม่ให้ตกใจจนขาดสติ ทำอะไรไม่ถูกแล้วจบลงด้วยโศกนาฏกรรมอย่างที่เคยมักเกิดขึ้นแล้วกับคนจำนวนไม่น้อย นอกจากนี้ยังต้องฝึกขันธ์ความอดทน อดกลั้น และวิริยะความเพียรพยายามที่จะเอาชีวิตรอด ไม่ยอมจำนนต่อพิบัติภัยอย่างง่าย ๆ จากเหตุโศกนาฏกรรมจากคลื่นยักษ์เราได้พบว่าผู้ที่ใช้สติสัมปชัญญะผนวกเข้ากับสติปัญญาจำนวนมากที่สามารถเอาชีวิตรอด และที่สำคัญก็คือบุคคลเหล่านั้นยังได้ช่วยเหลือผู้ร่วมชะตากรรมอีกจำนวนหลายคน

ยุทธศาสตร์ 2 ประการนี้ ถ้าจะทำให้ได้ผล จำเป็นต้องมีการฝึกฝนอยู่บ่อย ๆ โดยเฉพาะยุทธศาสตร์ด้านจิตใจ มีหลักการหลายอย่างที่กล่าวสนับสนุนแนวคิดนี้ เช่น จิตที่ฝึกฝนดีแล้วนำความสุขมาให้ เป็นต้น เพราะจิตที่ผ่านการฝึกฝนและเตรียมพร้อมมาเป็นอย่างดีจะเป็นจิตที่มีพลังสามารถที่จะแก้ไขสถานการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ที่เกิดขึ้นได้อย่างฉับไวและถูกต้อง

ขั้นตอนที่สาม : รุก

ยุทธศาสตร์ขั้นที่สามนี้ใช้เมื่อพิบัติภัยผ่านไปแล้ว เป็นขั้นตอนของการรุกคือการก้าวต่อไป **ไม่ยอมแพ้ หดหวังหรือท้อถอย** แต่ต้องรีบลุกขึ้นมาฟื้นฟูสิ่งต่าง ๆ ที่ได้รับความเสียหาย สิ่งที่สำคัญก็คือจิตวิญญาณ แต่ถ้าเป็นจิตวิญญาณของคน

ได้ฝึกฝนในระดับสูงแล้วก็ไม่น่าเป็นห่วง ประเด็นที่จะพูดถึงก็คือจิตวิญญาณของคนที่ยังเป็นปุถุชนอยู่ เมื่อเราเตรียมรับ ตั้งรับจนถึงที่สุดแล้ว แต่ก็ยังพบกับความเสียหาย ขั้นสุดท้ายนี้จึงเป็นเรื่องสำคัญ โดยขอกล่าวสรุปไว้เป็นแนวทางในการศึกษา ดังต่อไปนี้

1. ยอมรับกับสิ่งที่ต้องสูญเสียอย่างมีสติ

การสูญเสียเป็นเรื่องปกติของมนุษยชาติ ไม่มีใครหนีพ้น เพราะมันเป็นโลกธรรม หมายถึง เรื่องธรรมดาที่มนุษย์ต้องประสบ สิ่งที่เราได้อยู่ ได้มา ลักวันหนึ่งก็ต้องหมดไป หายไป หรือบางที สิ่งที่เราได้อยู่ หามาได้ ยังไม่ทันหมดไป แต่ชีวิตของเรากลับสั้นไปก่อนก็มี เรื่องนี้ผู้เขียนเข้าใจว่าเป็นเรื่องยากที่จะทำให้ปุถุชนผู้ที่ต้องสูญเสียเกือบจะทุกอย่าง ทั้งคนรัก ทรัพย์สิน กลายเป็นคนที่สิ้นเนื้อประดาตัวให้ยอมรับกับสิ่งที่เกิดขึ้นได้ ปรัชญาการมองชีวิตตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาหลายเรื่องที่ต้องหยิบมาพิจารณาในชั้นตอนนี้ เช่น หลักไตรลักษณ์ คืออนิจจัง หมายถึง ความไม่เที่ยงแท้แน่นอนของสรรพสิ่ง การเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่ง **ทุกขัง** หมายถึง การถูกปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งผลักดันบีบคั้นอันเป็นเหตุให้สรรพสิ่งดำรงอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้ และอนัตตา หมายถึง การที่สรรพสิ่งไม่มีตัวตนที่แท้จริง สรรพสิ่งเกิดจากองค์ประกอบ ไม่มีองค์ประกอบใด องค์ประกอบหนึ่งที่เป็นแก่นแท้ ทำให้สรรพสิ่งไม่สามารถรักษาสถานภาพของตนให้คงอยู่ในสภาพเดิมได้ เมื่อถึงวาระสุดท้ายของมันก็จะดับหรือแตกสลายไปตามกฎเกณฑ์

2. พยายามลืมความเลวร้าย

ชั้นตอนนี้เป็นเรื่องที่ทำได้ยากอีกข้อหนึ่ง ซึ่งต้องใช้ปัจจัยหลายอย่างในการรักษาเยียวยาและจำเป็นต้องใช้เวลา ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับพื้นฐานทางจิตวิญญาณของคนแต่ละคนว่า ได้ฝึกอบรมจิตให้เตรียมรับกับ

ความสูญเสียไว้มากน้อยเพียงไร เพื่อให้หลักการนี้สัมฤทธิ์ผลมากขึ้นคงต้องใช้พุทธศาสตร์ต่อไปนี้ คือ

2.1 ในส่วนตัว ผู้สูญเสียต้องยอมรับกับหายนะที่เกิดขึ้น โดยต้องพิจารณาว่า เหตุการณ์เหล่านี้เราไม่ได้สร้างขึ้น และเราก็ไม่ต้องการให้มันเกิดขึ้น สิ่งที่เสียหายไปแล้วเราไม่สามารถสร้างขึ้นใหม่ได้ แต่บางอย่างเราก็สามารถหามาทดแทนได้ ที่เรียกตามภาษาพระว่าปลง

2.2 ผู้อื่นที่ไม่ได้ประสบภัย ต้องเป็นกัลยาณมิตร คอยให้การช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ ปลอบประโลม ให้กำลังใจ ซึ่งเป็นที่น่ายินดีอย่างยิ่งที่คนไทยทั้งประเทศได้แสดงออกถึงน้ำใจ รวมพลังกันให้ความช่วยเหลือ ทั้งในรูปของกำลังใจ คำปลอบประโลม การส่งสิ่งของ เงินบริจาคไปช่วยเหลือพี่น้องที่ประสบพิบัติภัยในครั้งนี้อย่างล้นหลาม รวมถึงผู้ที่อาสาสมัครไปช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ อีกมากมาย เป็นประวัติศาสตร์ที่ต้องจารึกไว้ถึงความมีน้ำใจของคนไทย อันเป็นปรัชญาชีวิตที่เป็นนิสัยของคนไทยที่บรรพบุรุษของเราได้ถ่ายทอดให้ลูกหลานสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน จะมีเพียงคนไม่กี่คนเท่านั้นที่ทำตัวเหมือนเปรดหรือนกแร้งที่คอยชำเค็มผู้ที่ประสบทุกข์อย่างแสนสาหัสด้วยการไปลักขโมยสิ่งของของเขาเหล่านั้น เป็นพฤติกรรมที่ควรประณาม และควรได้รับการลงโทษเพื่อให้เกิดความสำนึกในความเป็นมนุษย์ ประเด็นที่สำคัญก็คือจิตแพทย์ พระสงฆ์ หรือผู้นำทางศาสนาต้องหากลยุทธ์ที่จะเข้าไปเยียวยาทางจิตให้คนเหล่านั้นได้เข้าสู่ภาวะปกติทางจิตโดยเร็ว

2.3 ระดับประเทศที่ต้องเข้ามาช่วยฟื้นฟูจิตใจในทุกด้าน เพื่อดึงจิตวิญญาณที่สูญเสียให้กลับมาเป็นจิตวิญญาณที่เข้มแข็ง สามารถที่จะยืนหยัดต่อสู้ต่อไปอย่างอาจหาญ

3. ก้าวต่อไป อย่างหมดหวัง หลังจากที่ได้รับการฟื้นฟูหรือเยียวยาทางจิตแล้ว จำเป็นที่ต้องหามาตรการให้เขาเหล่านั้นก้าวต่อไปอย่างมีความเชื่อมั่นในตัวเอง ตรงนี้ก็คงต้องเป็นภาระของรัฐบาลที่จะต้องเข้าไปช่วยเหลือในเรื่องของที่פקอาศัย หาอาชีพ สนับสนุนทุนในการประกอบอาชีพให้เขาได้สร้างขึ้นมาทดแทนสิ่งที่เขาต้องสูญเสียไป

ยุทธศาสตร์ที่กล่าวแล้วข้างต้นนี้ สามารถนำมาใช้กับพิบัติภัยที่จะเกิดขึ้นกับมนุษย์ได้เป็นอย่างดี กล่าวคือเราต้องเรียนรู้ หมั่นสังเกต ระแวดระวัง และเตรียมการตั้งรับให้พร้อม เช่น ภัยทางเพศที่สุภาพสตรีต้องเรียนรู้ ระวังระวัง และหาทางป้องกัน เมื่อมีผู้ร้ายจะมาละเมิดทางเพศ จะต้องทำอย่างไร เป็นต้น

สรุป แม้ว่าพิบัติภัยจากธรรมชาติบางอย่าง เราไม่สามารถที่จะห้ามมิให้มันเกิดได้ก็ตาม แต่เราสามารถเตรียมรับมือกับพิบัติภัยเหล่านั้นได้ ถ้าหากเราจะดึงเอาศักยภาพที่ดีที่สุดที่เรามีอยู่คือสติ ปัญญาออกมาเรียนรู้ธรรมชาติและกฎเกณฑ์ของธรรมชาติให้เกิดการเข้าใจอย่างถูกต้อง เพื่อหาทางอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างสันติ กล่าวสรุปก็คือเราต้องรู้ธรรมชาติ กฎเกณฑ์ของธรรมชาติ และต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับธรรมชาติและกฎเกณฑ์ทางธรรมชาติ เมื่อเป็นเช่นนั้นเราก็จะมีชีวิตที่เป็นสุข ในท่ามกลางความสมดุลของธรรมชาติ แต่ในขณะที่เดียวกันเราต้องเตรียมรับมือกับพิบัติภัยที่คาดไม่ถึงว่าจะเกิดขึ้นอย่างมีสติที่ตื่นอยู่เสมอ ไม่ใช่ตกอยู่ในห้วงแห่งความประมาท ไม่ใส่ใจแต่แนวทางปฏิบัติที่ถูกต้อง เราจะต้องใส่ใจเรียนรู้พิบัติภัยทางธรรมชาติให้มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ที่สำคัญคือต้องเตรียมรับมือกับพิบัติภัยอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็น

เรื่องของการฝึกซ้อมการป้องกันภัย การอพยพผู้คนหนีภัย โดยเฉพาะการฝึกอบรมจิตวิญญาณของคนให้เข้มแข็ง พอเมื่อประสบกับพิบัติจะได้ตั้งรับอย่างมีสติ และเมื่อพิบัติภัยผ่านไปก็สามารถดำรงชีวิตอยู่ต่อไปอย่างเข้มแข็ง เมื่อนั้นเราจะเห็นภาพแห่งความสูญเสียน้อยลง เมื่อเกิดพิบัติภัยร้ายแรงขึ้น และที่สำคัญอีกเรื่องหนึ่งที่แนวคิดทางพระพุทธ-ศาสนา ให้ความสำคัญอย่างมากก็คือพิบัติภัยที่เกิดจากมนุษย์ เป็นเรื่องสำคัญที่เราจะต้องเรียนรู้ ฝ้าระวัง หาทางแก้ไข ป้องกัน เตรียมพร้อมรับมือมันอยู่ตลอดเวลา อย่าประมาท ซึ่งการจะหยุดยั้งพิบัติภัยที่เกิดจากมนุษย์ มีหนทางเดียวเท่านั้นก็คือหาทางให้มนุษย์ทุกคนได้รับการพัฒนาจิตวิญญาณตามหลักของศีล สมาธิ และปัญญาที่เรียกว่า **“ไตรสิกขา”** อย่างสมบูรณ์ เมื่อนั้นพิบัติภัยจากมนุษย์ก็จะหมดไปเอง ส่วนพิบัติภัยจากธรรมชาติก็เป็นเรื่องที่เราจะเลยไม่ได้เช่นกัน ต้องศึกษาเรียนรู้ หาทางแก้ไข ป้องกัน และเตรียมรับมือมันอย่างมีสติ และประเด็นหลังนี้เองที่พระพุทธศาสนาถือว่าเป็นเรื่องสำคัญ เนื่องจากจิตฝึกฝนอยู่เป็นประจำจะเกิดสติสัมปชัญญะที่รู้เท่าทันเรื่องต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างฉับไว และสามารถควบคุมอารมณ์ความรู้สึกของตนไม่ให้ตระหนก ตกใจจนขาดสติทำอะไรไม่ถูก แต่สามารถใช้สติปัญญาในการหาทางออกให้แก่ตัวเองได้เป็นอย่างดี ถึงกระไรก็ตาม แม้ว่าเราจะเตรียมรับมือกับพิบัติภัยเป็นอย่างดีในทุกยุทธศาสตร์แล้ว บางครั้งเราก็ไม่สามารถหลีกเลี่ยงความหายนะจากพิบัติภัยที่เกิดขึ้นได้ เพราะนั่นคือกฎแห่งกรรมที่เราผู้เป็นปุถุชนมิอาจหยั่งรู้ได้ ทางออกที่ดีที่สุดสำหรับเรื่องนี้ที่จะเสนอแนะไว้ท้ายบทความนี้ก็คือการ**ไม่ประมาทในทุกเรื่อง เพราะความประมาทเป็นหนทางนำไปสู่ความตายหรือ**

**ความหมายทั้งชีวิตและจิตวิญญาณ หมายถึง
จิตวิญญาณที่ปราศจากค่าแห่งความดั่งงามหรือ
คุณธรรมที่เป็นแก่นแท้ของชีวิต**

บรรณานุกรม

- พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2540) **ชีวิตในสังคมเทคโนโลยี**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ สหธรรมิก.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539) **พระไตรปิฎกภาษาไทย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศรีอัมพร ศิลาคุปต์. (28 ธันวาคม 2547) “วันละคม” เมื่อ ‘ธรรมชาติ’ ลงโทษ ‘มนุษยชาติ,’ **โลกวันนี้** **รายวัน**. 6(23) : 1421 (6039) หน้า 2.